



## Milan Rastislav Štefánik (1880–1919)

Medailonek pro žáky



Milan Rastislav Štefánik se narodil v početné rodině evangelického pastora Pavla Štefánika. Dětství strávil na západoslovenské Myjavě a v rodných Košariskách navštěvoval vesnickou školu. Otec rodiny byl vášnivým vlastencem, milovníkem slovenské literatury a básníkem. Díky jeho bohatě vybavené knihovně se Milan od svého dětství seznamoval se slovensky psanou literaturou, novinami, ale například i českým časopisem *Květy*. Aby mohl Milan studovat střední školu, musel se naučit maďarštině, která byla tehdy úředním a privilegovaným jazykem v Uhrách, tj. zalitavské části Rakouska-Uherska. Slovenština tehdy patřila k nepovinným předmětům.

Po maturitě na gymnáziu (1898) odešel Milan podle otceva přání studovat techniku, aby se později stal stavebním inženýrem. Vymínil si však, že místo do Budapešti půjde studovat do Prahy. Zde Milan brzy vyhledal své slovenské krajany, kteří se sdružovali ve spolku *Detvan* (od 80. let 19. století pod vlivem T. G. Masaryka a myšlenky česko-slovenské vzájemnosti). Štefánik prostřednictvím spolku organizoval odborné přednášky, kulturní a zábavné pořady zacílené na slovenské i české publikum. Byl opakovaně zvolen předsedou spolku (1901 a 1903). Literárně se Milan Rastislav uplatnil v časopise *Hlas*, který roku 1898 začal vydávat Vávro Šrobár. Časopis byl vlastně tištěným orgánem tzv. hlasistů, tj. příznivců a podporovatelů česko-slovenské vzájemnosti a stoupců Masaryka. Štefánik dostal na starost oddíl pro umění, tzv. *Umelecký hlas* (vycházel pouze roku 1903).

Ve školním roce 1900/1901 se Štefánik rozhodl přestoupit na astronomii. Bouřlivák a snílek Štefánik se totiž nemohl smířit s představou rutinního života inženýra, který se po pracovní době oddá činností typu: „Fajka a pivečko nad vše mu milé, novinky snád' ještě tak z dlhej chvíle.“<sup>1</sup> Budoucnost hvězdáře byla v té době velmi nejistá, proto s Milanovým rozhodnutím jeho otec nesouhlasil a přestal svého syna finančně a morálně podporovat. Spor zašel tak daleko, že ho na podzim 1890 vyhnal z domu. Útočiště našel Milan u svého přítele Vávro Šrobára, který v té době působil ve slovenském Ružomberoku. Během svého studia astronomie vycestoval Milan na stáž (1902) do švýcarského Curychu, pobýval také v Itálii. V Ženevě se seznámil s kolegou Emilem Schaerem, u kterého se zdokonaloval v broušení optických čoček. Roku 1904 obdržel Štefánik v Praze na Karlo-Ferdinandově univerzitě doktorát z filosofie a tím završil svá studia hvězdářství.

Štefánik začal od roku 1906 pracovat ve Francii jako asistent prof. Janssena na Meudonské hvězdárně (na pařížském předměstí). V rámci astronomického pozorování několikrát vystoupil na Mont

<sup>1</sup> Štefánik M. R.: Historka stará jako svet sám. In: Bartůšek, J. – Boháč, J. (ed.). *Zápisníky M. R. Štefánika*. Praha: Památník osvobození, 1935, s. 8.

Blanc<sup>2</sup> (1905–06). Za svou vědeckou práci dostal ocenění od Francouzské akademie věd. Po smrti svého „ochránce“ prof. Janssen (1907), se Štefánikovo postavení na observatoři zhoršilo, především kvůli intrikám jeho francouzských kolegů, kteří mu nepřáli úspěch. Ze Štefánika se stal vědec-světoběžník toužící po vlastní hvězdárně, tj. místě, kde by se mohl svobodně věnovat astronomickému výzkumu; procestoval svět: v letech 1907–1913 se vyskytoval v Taškentu, Petrohradě, Alžírsku, na Tahiti, v Brazílii, Ekvádoru. V roce 1912 usiloval Štefánik o místo profesora na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze. Poté, co byl odmítnut, rozhodl se vybudovat hvězdárnu na Tahiti (Francouzská Polynésie), kde se chtěl zároveň usadit. Ve stejném roce mu bylo uděleno francouzské státní občanství za jeho vědeckou činnost. Roku 1913 byl vyzván francouzskou vládou, aby se jako odborník podílel na misi v Ekvádoru. Zde měl Štefánik pomoci prosadit francouzský monopol na vybudování meteorologické stanice a bezdrátové telegrafické sítě.

Na podzim 1914, po vypuknutí první světové války, Štefánik narukoval coby francouzský občan do francouzské armády. Byl však podnikavý a nemohl se spokojit se zařazením prostého frontového pěšáka. Vymínil si, že absolvuje pilotní kurz a kvalifikuje se jako vojenský pilot. V roce 1915 se začlenil do francouzské letky M. F. 54. V květnu téhož roku byl povýšen na poručíka za svou statečnost v boji a pro své mimořádné kvality v předpovídání počasí; důstojník Štefánik je právem považován za zakladatele vojenské meteorologické služby ve Francii. Na podzim roku 1915 odešel na vlastní žádost bojovat na srbskou frontu na pomoc „svým slovanským bratřím“ po boku dohodových vojsk. Na přelomu let 1915/16 však došlo k porážce a rozkladu srbské armády a Štefánik byl evakuován spolu s přeživšími zbytky srbského vojska do Itálie. V Římě se léčil v nemocnici Královny Matky, kde byl pod ochranou své pozdější příznavkyně Claire de Jouvenel.

V prosinci 1915 se Štefánik vrátil do Paříže, kde se podrobil operaci žaludku a zůstal po delší čas upoután na lůžko. V té době do Paříže přicestoval E. Beneš. T. G. Masaryk dorazil z Londýna v lednu 1916. Štefánik využil svých pařížských kontaktů a zprostředkoval Masarykovi schůzku s francouzským předsedou vlády Aristidem Briandem. Zařídil také, aby známý pařížský deník *Matin* (Ráno) otiskl rozhovor s Masarykem o zápasu Čechů a Slováků za svoji samostatnost. V únoru založili Masaryk, Štefánik a Beneš s českým poslancem Josefem Dürichem *Československou národní radu (ČSNR)*, která se stala vrcholným orgánem čs. odboje. Štefánik se od té doby ujal náboru Čechů a Slováků do legií, tj. vojsk bojujících na straně Dohody za samostatné Československo. Za tímto účelem navštívil státy, kde byli buď početní čs. zajatci z R-U armády anebo významné krajanské komunity: jaro 1916 – Itálie, 1916–17 – Rusko, podzim 1916 – Rumunsko, léto 1917 – USA, zima 1917/18 – Francie, jaro 1918 – Itálie, 1918–19 – postupně USA, Japonsko a Rusko, jaro 1919 – Itálie, květen 1919 – cesta na Slovensko.

V prvních měsících roku 1918 jednotlivé dohodové státy uznaly čs. legie jako samostatnou čs. armádu podléhající ČSNR, tj. prozatímní vládě Československa. Štefánik se výraznou měrou podílel na vytvoření textu těchto smluv (v Itálii zastupoval ČSNR). Dokázal udržet jednotný postup ČSNR, když v Rusku odstranil fanatického Düricha. V USA dokázal Štefánik díky svým agitacím a manifetu „Kto za pravdu horí“ mobilizovat několik tisíc Čechů a Slováků do čs. legií. V neposlední řadě dokázal Štefánik přimět gen. Janina (vedoucího fr. vojenské mise v Rusku) a maršála Focha (vrchního velitele Dohody), aby nařídili transport čs. legií ze Sibiře do Československa.

Počátkem května 1919 se generál Štefánik vypravil do své vlasti na Slovensko. Jeho cesta a následná tragická smrt 4. 5. 1919 na letišti poblíž Bratislavy byly interpretovány různě. Nejpravděpodobnější se zdá být verze, která tvrdí, že došlo k poruše letadla a jejím následkem pilot nezvládl přistání.

---

<sup>2</sup> Nejvyšší hora Evropy 4810 m n. m.

Milan Rastislav Štefánik byl všestrannou osobností: vědec, diplomat, umělec, humanista a snílek i chladnokrevný voják. Byl francouzským a rakousko-uherským (až do konce první světové války) občanem. Jeho přítelkyně Claire de Jouvenel ho označila za génia a moderního hrdinu humanity<sup>3</sup>. Jeho památce vystavěla čs. vláda monumentální pomník na hoře Bradlo v západním Slovensku.



## Milan Rastislav Štefánik (1880–1919)

---

© Spolek ČŠBH. Licence CC BY-NC-ND <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> Projekt byl podpořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci dotačního Programu na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy v roce 2014.

---

<sup>3</sup> Osuský, Š. – Pavlu, B. *Štefánik, kniha prvá: spomienky a postrehy*. Praha: L. Mazáč, 1938, s. 50.